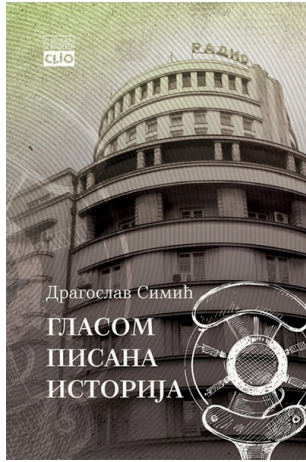

Приказ

Проф. др Соња Петровић

Усмене историје у избору Драгослава Симића

Драгослав Симић, *Гласом писана историја*, Београд: Слио, 2018, 634 стр.

Драгослав Симић, новинар и дугогодишњи уредник документарног програма Радио Београда 2 и емисије *Говори да бих те видео*, свој богати архив „усмене историје снимљене микрофоном“ учинио је доступним на дигиталној платформи *Аудио и фото архив Симић* (<http://www.audioifotoarhiv.com>), где се налазе снимци Симићевих документарних емисија под насловом *Књиге које говоре*. Они садрже различите врсте сведочења Симићевих сабеседника о историјским и културним збивањима 20. века, причања о животу и свакодневици, те њихова сагледавања прошлих и актуелних политичких догађаја.

Своју трајну заокупљеност документарним материјалом Симић је преточио и у публицистички рад – објавио је више књига, сам и у коауторству, а већина их је заснована управо на личним сведочењима: *Женски логор на Голом отоку*, у коауторству с Бошком Трифуновићем (1990), *Раскол у етеру – Српски радио програм Николе Косића у Америци, Милвоки, 1952–1982* (2006), *Аутобиографије уживо од Слободана Јовановића до данас* (2007), *Дражесни КГБ, јави се* (2009). Симић је сарађивао и на књизи сведочења *Шездесет осма – личне историје*, коју је приредио Ђорђе Малавразић (2008), а писао је и фељтоне и новинске чланке. За књигу *Гласом писана историја* (2018) добио је Награду „Жика М. Јовановић“ Удружења новинара Србије.

Симићева књига *Гласом писана историја* представља избор приређених транскрипата звучних записа који су снабдевени кратким коментарима о саговорницима и околностима у којима су интервјуи начињени, каткад и с њиховом биографском скицом. У укупно четрдесет поглавља нижу се разговори с познатим и мање познатим личностима из различитих сфера јавног живота, науке, уметности, културе. Окосницу разговора најчешће чине самосвојне и узбудљиве животне судбине људи који су се задесили у ратним вихорима – у Првом и Другом светском рату, заробљеништву, логорима

или у неким другим ванредним околностима, где се личне исповести прожимају с историјским сведочењима. Или су пак сабеседници говорили о свом односу према професији, науци, уметности, често уз критичко сагледавање савремености, политике, начина функционисања режима, разних идеолошких, верских, просветно-образовних, филозофских и других питања. С појединим саговорницима Симић је више пута разговарао те је могао да пружи више података о њиховом животу и да их живо портретише. У таквим случајевима за књигу је изабран репрезентативни део интервјуа или неколико фрагмената који се фокусирају на најдраматичнија збивања. Рецимо, одељак о Игњату Цвјетковићу „Босанцу“ (1910–2005) доноси одломке из његовог животописа, који Симић оцењује као „прави усмени роман“. Одељак обухвата Цвјетковићева сећања на трауматично сазнање о очевој погибији на Солунском фронту, затим сећања на горак живот и сиромаштво у детињству, надничење, тешке породичне околности и женидбу. Целокупан тонски снимак доступан је у едицији *Књиге које говоре*, како се може видети на платформи *Архив Симић*. Нешто дужи, мада такође фрагментаран јесте одељак о сећањима Петра Јовића (1894–2000) на детињство, школовање и службовање, затим интернацију, принудни рад у Арадској тврђави са још шест хиљада људи из Босне и Херцеговине, и потом исечци о Јовићевом боравку на фронтима у Галицији, у добровољачком одреду у Одеси и борбама у Добруци. Упркос томе што су дата у изводима, оваква сећања имају велику документарну вредност и значајна су за проучавање друштвене и политичке историје и социологије свакодневног живота.

Ратна и поратна збивања су окосница и других разговора и о њима су, из различитих перспектива, говорили принц Томислав Карађорђевић (1928–2000); Ване Ивановић (1913–1999), атлетски репрезентативац Краљевине Југославије, бродовласник и филантроп; др Анка Матић (1911–2004), активисткиња Комунистичке партије Југославије која је пре Другог светског рата у Паризу помагала југословенским добровољцима у Шпанији да се врате у домовину; Александар Фреди Мошић (1919–2012), Јеврејин, студент Техничког факултета у време Другог светског рата, који преко италијанских логора успео да се прикључи Народноослободилачкој војсци као морнарички артиљерац; Велизар Вучковић (1915–?), поручник авијације Војске Краљевине Југославије, који је сведочио о бомбардовању у Страцину 1941; Миле Миличевић (1935–2014) из Баба, кога су као дечака четници претукли и начинили доживотним инвалидом јер његова мајка није хтела да ода рањене партизане које је скривала; Миљуша Јовановић (1917–1991), којој су ампутирали промрзле ноге после Игманског марша 1942, и чијег су брата, генерала Арса Јовановића, начелника Врхов-

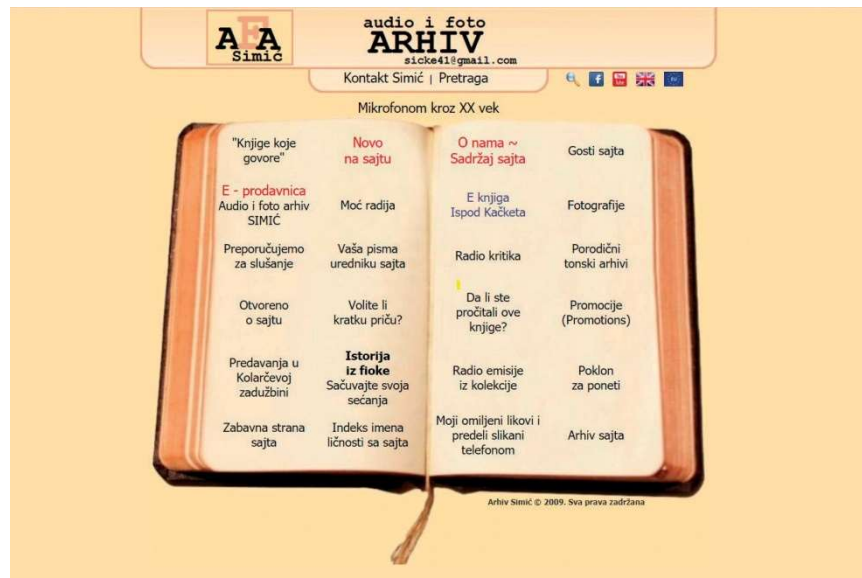
ног штаба партизанске војске Југославије, убили 1948, а њу осудили на голооточки логор; Никола Косић (1907–2004), мајор Војске Краљевине Југославије и један од организатора пуча 27. марта 1941. године. Искуства ратних збивања похрањена су у сећањима других саговорника који су евоцирали успомене на поједине значајне личности, нпр. Жарка Поповића (1896–1989), пуковника и шефа Првог обавештајног одељења Генералштаба Војске Краљевине Југославије и војног аташеа у Италији 1933, чија сећања је снимео историчар Драгослав Ђорђевић 1972, а Ђорђевића је интервјуисао Симић 2001. године.

Осим што су се кроз личне судбине дотицали опсесивних тема ратова и ломова у предратној и поратној српској и југословенској историји, поједини Симићеви саговорници говорили су и о дисидентству и емиграцији – Десимир Тошић (1920–2008), Михајло Михајлов (1934–2010); о Титу – Будимир Лончар (1924). Неки су осветлили и мало ведрије стране друштвеног и културног живота. Тако, о сусретима с Николом Теслом сведочили су Милош Тошић (1893–1991) и Живадин Стевановић (1903–1981). Мирослав Никитовић (1913–1998), новинар *Политике*, описао је свој рад у криминалистичкој рубрици ових новина 1935–1936. године. Јованка Јовановић (1921–2013), чији је снимак говора на Десетом свесловенском соколском слету у Прагу 1938. сачуван у Радио Прагу, говорила је 2011. године о соколству и друштвеном животу младих Земунаца уочи рата и окупацији. Генијални диригент, композитор и џез музичар, Војислав Бубиша Симић (1924), говорио је о свом животу и стасавању у свету музике, уз низ разних анегдота. Предраг Гојковић Цуне (1932–2017) је, уз гитару, говорио о свом животу и музичкој каријери. О свету књижевности и уметности говорили су Мина Ковачевић (1935–2013), песникиња; Јанко Хркаловић (1913–1992), чувени књижар и антиквар; Сретен Божић Вогнар (1932), писац, емигрант, путник; Југослав Влаховић (1949), карикатуриста и професор на Факултету примењених уметности у Београду; глумице Ита Рина (1907–1979) и Ксенија Јовановић (1928–2021); слободни уметник, редитељ, емигрант Шањи Келемен (1954–2016); песници и академици Љубомир Симовић (1935) и Матија Бећковић (1939).

У последњем делу књиге нижу се теме везане за распад Југославије и ратове, санкције, избеглице, бомбардовање Србије, за политички, друштвени и интелектуални ангажман појединца, о којима сведоче људи различитих професија: новинарка Милица Лучић Чавић (1938–2013), психијатар и политичар др Јован Рашковић (1929–1992), универзитетска професорка из Сарајева Влатка Крсмановић (1949–1995), историчарке Латинка Перовић (1933) и Дубравка Стојановић (1963), легендарни професор опште књижевности и преводилац Рашко Димитријевић (1898–1988), оснивач Катедре за скандинависти-

ку на Филолошком факултету у Београду и носилац Ордена витеза краљевског реда Поларне звезде за заслуге у унапређењу шведске културе, наш прерано преминули професор Љубиша Рајић (1948–2012), те филозоф и социолог др Ђуро Шушњић (1934) и публициста и познавалац верских тема Живица Туцић (1952–2015). У посебним одељцима дати су интервјуи с морнарима с југословенског брода „Дурмитор“ који је био блокиран у балтиморској луци због санкција (30. 5. 1992. године увео их је Савет безбедности Уједињених нација), и интервјуи с мештанима села Прекале на Косову и Метохији, који су јула и августа 1988. године огласили да хоће да продају своје село.

Поменути сабеседници Драгослава Симића на особен начин осветлили су разноврсне теме везане за српску и југословенску прошлост у протеклих стотину и више година. Теме се међусобно укрштају и преплићу, ткајући таписерију једног нестабилног и турбулентног историјског доба, па се управо у њиховој мотивској разноврсности, као и драматичности и емотивности непосредних сведочења, испољава значај ове књиге. Животне историје сабеседника, у исто време оригиналне и типичне за време на које се односе, плене својим аутентичним изразом. У извесним случајевима могли би се пожелети мало прецизнији коментари о саговорницима и контексту, као и назнаке о уделу у интервјуима самог Симића, будући да је интервју сараднички подухват и да новинар својим питањима, исто као истраживач на терену, обликује ток разговора.

Почетна страна сајта Аудио и фото архив Симић <http://www.audioifotoarhiv.com/>

Одличну допуну књизи несумњиво чини сајт *Архив Симић*, где се могу наћи тонски записи, у целини или одломцима, уз одговарајуће објављене разговоре. Уз документарне звучне и видео снимке, на сајту се налазе и фотографије, одломци из историје Радио Београда, интервјуи, кратке приче, снимци предавања и разни други занимљиви материјали, које аутор редовно допуњује и унапређује. *Архив Симић* је, иначе, по себи јединствен лични подухват, заснован на огромном ентузијазму аутора и његовој свести о значају документарног материјала за јавну меморију о Србији и Југославији. За разлику од сличних архива у иностранству, који су подржани званичним јавним политикама, образовним стратегијама и средствима опредељеним из државних установа или приватних фондација за одговарајуће дигитално складиштење и доступност, *Архив Симић* нема ни државну, ни институционалну материјалну подршку какву без сумње заслужује, што у ери дигитализације делује несхватљиво, па и апсурдно. Самим тим Симићев сајт, као особен културно-историјски мозаик, улази у домен нематеријалног културног наслеђа, које ваља трајно заштитити и промовисати.

Књига *Гласом писана историја* Драгослава Симића, уз сајт *Архив Симић*, значајна је и за научна истраживања. Мада је усмерена ка широкој читалачкој публици, књига ће бити добродошла стручњацима као допуна постојећим изворима и додатно сенчење специфичних питања микроисторије, друштвених прилика, нарави, свакодневице, психологије, обичаја, па и као извор појединих фолклорних облика, и као књижевни извор аутобиографско-мемоарске наратије. Сведочанства саопштена у књизи осветљавају на свој начин једну узбуркану епоху, препуну супротности, преокрета и трагичних догађаја, будући да су у казивањима историјска збивања пропуштена кроз призму појединачних искустава људи различитих профила, па се ствара утисак да су и сећања и искуства збијена и концентрисана. Посебну вредност има то што су Симићеви сабеседници говорили искрено, уверљиво, језгровито, а пре свега аутентично. Драгославу Симићу припадају заслуге што је те записе снимео, одабрао, приредио и представио јавности, те учинио доступним на свом сајту *Архив Симић*, чиме је обогатио наша сазнања о прошлости и људским судбинама.

проф. др Соња Петровић
Филолошки факултет Универзитета у Београду
Е-пошта: sonja.petrovic@fil.bg.ac.rs

Примљено: 15. 5. 2021.
Прихваћено: 1. 6. 2021.